

Spettene

Svartspetten er den største av spetteartene i Norge. Den er omtrent så stor som en skjære. Roar Solheim ©

Flaggspett (over) og vendehals (under).
Roar Solheim ©

Spettene er en gruppe fugler som har spesialisert seg på et liv i trærne. De fleste finner maten sin i trær, og de hakker ut reirhull i trær.

Det finnes åtte spettearter i Norge. *Svartspetten* er den største av dem. Den er lett å kjenne igjen fordi det er den eneste som er helt sort (med rødt på hodet), og fordi den er mye større enn de andre spettene. Deretter kommer de to grågrønne spettene, *grønnspett* og *gråspett*.

Den største gruppen er de fire spettene som er sorte og hvite med flekker og streker.

Dette er *flaggspett*, *dvergspett*, *hvitryggspett* og *tretåspett*. *Vendehalsen* utgjør spettene "utgruppe", for den skiller seg sterkt fra de andre. Den er rødbrunt spraglede, og mangler de stive stjertfjærene som de andre spettene har. Det er kanskje ikke så underlig, for vendehalsen klatrer ikke oppover trestammer lik de andre spettene. Den hakker heller ikke ut eget reirhull, men bruker hull etter de andre spettene. Derfor hekker den også gjerne i fuglekasser. Vendehalsen er i tillegg trekkfugl, som holder til i Afrika i vinterhalvåret.

Oppgave:

Let opp bilder av de forskjellige spetteartene på internett og studer forskjellene.

Tekst og fotografier: Roar Solheim

Spettenes tilpasninger

Når flaggspetten sitter på en grein, ser du bare to tær på framsida av kvisten. De andre to vender bakover. Roar Solheim ©

Klatreføtter

Spettene har krumme og kraftige klør på føttene. De fire tærne sitter festet slik at to vender framover og to bakover. På denne måten blir foten nesten som en gammeldags sukkerklype, godt egnet til å gripe fast på en trestamme. Spettenebbet er kraftig og kileformet, slik at det kan hakkes inn i selve treverket. Selv om spettene vanligvis klatrer rett på stammen med hodet opp, kan de også sitte på tvers av greiner lik andre fugler. Men klatring med hodet nedover er det bare spettmeisen som driver med!

Tuppen av spettens midtre stjertfjær ser ut som en stiv børste. Roar Solheim ©

Stive stjertfjær

Stivstjerner kunne kanskje ha vært et vel så passende navn på disse fuglene, for spettene har stivere og kraftigere stjertfjær enn de fleste andre fugler. Mot spissen på de midtre stjertfjærene vender fjærstrålene utover, slik at fjærene får et utseende helt ulikt andre fuglefjær. Dette gjør at fuglene kan støtte seg mot stjerten når de klatrer opp en trestamme.

Spettene har kraftig, meiselformet nebb. Her titter en svartspett ut fra et reirhull. Roar Solheim ©

Kraftig nebb

Spettens nebb er kraftig og spisst. Det er utviklet slik at det passer til hakking mot treverk. Likevel er det nesten ikke til å fatte at de klarer å hakke ut reirhull i ferskt treverk!

Tekst og fotografier: Roar Solheim

Denne hvistryggspetten har funnet to larver av tredreper. Det er larvene til en nattsommerfugl, og de lever i råtnende løvtreved. Roar Solheim ©

En tretåspett har funnet en tørr furutopp som den trommer mot. Den hakker så hurtig mot treet at hodet blir uskarpt på bildet. Roar Solheim ©

Insektspisere

Spettene er insektspisere. For det meste finner de maten sin i trærne. Noen plukker insekter på bark og i barksprekker. Andre hakker seg inn i selve treverket på jakt etter larver og pupper av trelevende biller. De fleste billene finner spettene i sevelaget under barken. Tretåspetten er spesielt ivrig etter å finne barkbiller, men også gråspett, svartspett og flaggspett forsyner seg av barkbiller når de har gode bestander. Larvene av trebukker er store, og de er viktige for mange av spettene. Hvistryggspetten spiser nesten bare slike larver.

Slik ”synger” spettene

Spettene synger eller roper slik som andre fugler for å si i fra at de bor i et område. I tillegg lager de lyd på en helt spesiell måte; de trommer. Under trommingen dunker de nebbet i raskt tempo mot en trestamme, grein eller et annet underlag som gir god lyd. Jo kraftigere lyden blir, desto bedre. Mange spetter oppdager at metallskilt eller metallkapper på toppen av telefonstolper gir ypperlig resonans. Når en ser på en slik fugl mens den trommer, virker det nesten ufattelig at den ikke får hjernerystelse av den raske dunkingen. Men spettene unngår helt å få skallebank. Dette skyldes både utformingen av kobling mellom nebbet og fuglens kranium, og også spettes hals. Her finnes muskler og avdempinger som tar opp og demper kraften i støtet når nebbet treffer underlaget.

Tekst og fotografier: Roar Solheim

Her har en spett hakket seg inn til larver etter trebukker (biller). Roar Solheim ©

Flaggspett med furukongle ved spettesmie med uthakket konge. Roar Solheim ©

Her har grønnspetten hakket seg inn til maurene i tua. Roar Solheim ©

Let etter spettesnes sportegn

Spettene etterlater seg mange sportegn. Her er noen du kan se etter i skogen:

Hakkemerker i trær

For å finne insektlarvene som lever under bark og inne i råttan ved, må spettene hakke seg inn til dem. Ved å banke mot treverket hører spetten på den resonanslyden den får om det finnes larver inne i veden eller ikke. Er lyden riktig, hakker spetten seg inn til insektene.

Spettesmier og konglehauger

Flaggspetten kan overleve vinteren ved å spise konglefrø. For å få tak i frøene fester den kongla i en sprekk, og så hakker den løs kongleskjellene for å komme til de små frøene. Flaggspetten hakker ofte selv ut en passende sprekk. Slike spalter kalles *spettesmier*. Uthakkede kongler havner på bakken under spettesmiene.

Hull i maurtuer

Både svartspett og grønnspett spiser maur. Svartspetten tar gjerne stokkmaur, og hakker store hull til kjernen av trær hvor stokkmaurene har gnagd ganger. Grønnspett hakker hull inn i maurtuer om vinteren, for å komme til der maurene overvintrer i en stor klump. Dette kan også svartspetten gjøre. Slike spettegravde hull blir noen ganger mistolket som sportegn etter brunbjørn, fordi også bjørnene kan spise maur om våren.

Tekst og fotografier: Roar Solheim